Vlastivědný kroužek Klubu zdravotníků v Mariánských Lázních

HAMELIKA

Ročník III. 13. 22. října 1975

150 let narození slavného hosta Mariánských lázní Johanna STRAUSSE

25. října 1825 - tedy právě před 150 lety narodil se nepřekonaný "král valčíků" - Johann S t r a u s s. Zemřel před 76 lety - 3. června 1899 a jeho skladby tvoří dodnes běžný repertoár všech orchestrů ("Na krásném modrém Dunaji", valčíky z "Cikánského barona" atd.).

Připomínáme si tohoto slavného skladatele z toho důvodu, že po dvakráté navštívil i naše lázeňské město; podrobněji sem o jeho návštěvách psali v loňské Hamelice čís. 17. Připomeňme, že v roce 1980 pobýval se šestičleným doprovodem rodinným v hotelu Casino, dnes klinika Výzkumného ústavu balneologického v Ruské ul.

Při druhém pobytu v roce 1891 bydlel opět v dnešní Ruské ulici, avšak v domě. čp. 124 - "Něva". Tehdy 1890/91 ještě existoval Casino-park v prostoru mezi Lidickou, Výzkumným ústavem balneologickým a půlkruhem vilek, kde je též "Něva". Byla to vyhlídka do Casino-parku, kde vyhrávaly vojenské kapely řízné marše a koncertní skladby, která se Straussovi zalíbila?

Mariánské lázně vytvořily tradici "straussovských koncertů". Teprve při nástupu nacismu byla tato vytlačena a jak na Café Egerländer, tak na Bellevue či Panoramě byla dávána přednost "Wagnerovským koncertům". Ale to nebyla vina ani Wagnera ani Strausse.

Dodnes zní v Mariánských Lázních líbivé melodie Straussovy ve tříčtvrtečním taktu na přání našich návštěvníků a budou znít i dalším generacím pro svůj lesk, kouzlo a opravdovost.

-rš-

Pokračování historie Mariánských Lázní:

Reitenberger o Mar. Láznich

REITENBERGEROVY POZNÁMKY K HISTORII Mariánských Lázní

Tepelský archiv (dnes je ve Žluticích) obsahuje rukopis,nadepsaný "Materiály k průvodci pozoruhodných míst v a u Mariánských Lázní", u něhož není uveden autor. Na okrajích tohoto spisku jsou poznámky, připsané vlastnoručně Reitenbergerem. Kdo napsal tohoto původce? Hledání není těžké. Prolistujeme-li knížku Aloise Schmidingera "Wegweiser für Marienbads Gäste" z r.1838, zjistíme, že "Materiály" psal Schmidinger jako přípravnou práci a tuto předložil Reitenbergerovi k posouzení. Tak na str. 9 připisuje Reitenberger, že "vůbec poslední pokus o získání soli provedl slavkovský hormistr Pischka asi v roce 1805-6". Řada vět, otištěných ve Schmidingerově průvodci, jsou doslovné opisy okrajových poznámek, psaných Reitenbergerem. Ze Schmidingera vycházel při svém soupisu historie Danzer, z toho pak Staab, ze Staaba Urban, z Urbana Miessner. A tak tu máme kontinuální řadu, která se odvíjí od Reitenbergera a dr. Nehra. Oba, první muži stojící při vzniku lázní, zabývali se historií a osvětlili řadu věcí.

Reitenberger např. napsal na okraj toto doplnění: "Konečně přistoupil opat Chrysostomus Pfrogner uprostřed válečného neklidu v roce 1804 nebo 1805 za přímluvu Nehrovu ke stavbě nynějšího starého Traiteurhausu (Ústřední lázně), která tak následovala za prvním osídlením kolonistů u Křížového pramene; a protože měl nevhodné lázeňské zařízení a 80 lázeňských partají, které v roce 1808 tu byly, bylo nespokojeno, dalo to podnět ke stavbě tehdejší Mariánské lázně, která začala v roce 1811."

"Tehdy byly Mariánské Lázně přístupné pouze po lesní cestě, která vedla od vrchu Hamelika k Ambrožovu prameni a zarovnané místo o toho vrchu až k promenádě,tam kde se lázeňský sál lepí na krámky,to bylo to místo,kde mi vtisknul Pfrogner (tj.opat svému sekretáři) do ruky řízení Mariánských Lázní a 60 zlatých C.M. ke zřízení suché cesty, která by spojila Traiteurhaus s oběma křížovými prameny(tj. Křížový a Dávivý)." - "Karolínin pramen" (tj. dnešní kolonáda Rudolfova pramene) objevil klášterní duchovní Paul Harnet právě když dával své nemocné nohy do vývěrů plynů u tehdejšího Polterova pramene." - "Protože působnost Pfrognerova skončila na podzim 1812 zhotovením malé dřevěné gloriety u Ambrožova pramene a zastřešením Mariina pramene, bylo jeho zachycení (tj. Karolinina pramene) a jeho včasné zastřešení dřevěnou glorietou, zhotovenou ranhojičem Kašparem Hanikou, včetně zařízení Mariánské lázně, mým prvním zdejším opatským podnikem."

Roku 1818 byl ustanoven dr.Heidler v Mar.Lázních lázeňským lékařem. V nepolitické příloze Prager Zeitung 14. května 1818 se psalo: "Mar. Lázně u Teplé. Vznešený a lidumilovný opat kanonského premonstrátského kláštera u Teplé pan Karel Kašpar Reitenberger, který své úsilí činiti lidstvu dobro již dlouho tímto prokazoval, že se neleká pro věc všeobecného rozšíření a používání léčivých účinků nového a nadějného lázeňského místa Mariánské Lázně ani starostí ani nákladů, podal nový důkaz svých ušlechtilých snah, když ustanovil ve jmenovaných lázních také lázeňského lékaře v osobě pana Karla Josefa Heidlera, med. Dr., a magistra porodnictví."

Na str. 17 "Materiálů" připisuje Reitenberger: "Doktor Heidler doporučený zemským šéfem svými medicínskými znalosti daleko převyšoval doktora Nehra a by proto ustanoven jako lázeňský lékař, neboť se starý Nehr vzpouzel (výstavbě) a předsudku, že "mariánskolázeňské prameny by se tak staly nepostačující". - Dále píše: "Rašelinné a potní lázně jsou úkoly dr. Heidlera." - "Plynné lázně děkují za svůj vznik knížeti Karlu Schwarzenbergovi, pro kterého museli být po vítězství nad Napoleonem všechny vývěry plynů svedeny do jednoho potrubí, nad kterým on potom byl seděl."

O jímání Křížového pramene a stavbě kopule nad ním píše: "Když Karel Brém (tj.lékárník v Klášteře a pak v Mar.Lázních) oddělil a zachytil všechny, postupně také dosavadní dva Křížové prameny, a oddělil od divokých vod, postavil stavitel Thurner nad nově spojenými prameny přestřešující sloupoví z cihel a dřeva a čistě kamennou sloupovou římsu, aby odlehčil jakémukoliv tlaku nad průchody pramenů.

Ke Schmingerově připomínce, že opat Reitenberger v r. 1820 postavil kapli v Mar.Lázních,vysvěcenou pod názvem "Narození P. Marie",aby sloužila prozatimně až do postavení přiměřeného kostela, dává glosu: "Tato prozatimní kaple měla sloužit po postavení farního kostela jako malá glorieta pro lázeňské hosty. Měl jsem pořád v hlavě baziliku byzantského stylu, protože mi stále přicházelo na mysl jako kdyby se boží ruka vztáhla nad Mar. Lázněmi a jako by byla připravena žehnat našemu podnikání". - O výtěžku z Mar. Lázní v r. 1827 při abdikaci opata je Reitenbergerova poznámka na okraji: "Ve vyšetřovacím protokole Kromenfelsově, který je uložen u ctěného gubernia uvádí se celkový výtěžek mariánskolázeňských pramenů a lázní deductis deducendis 36.000 zl. C.M."

Schmidinger uzavírá své pojednání těmito větami: "Frekvence Mar. Lázní (návštěvnost) se uchovala, přestože v krátkém čase tyto ztratily své vůdce a propagátory, pana zemského šéfa hraběte Kolovrata, opata Karla a P. Vendelína (první lázeňský inspektor v Mar. Lázních), odcházejíce jeden za druhým; tak byl celý stroj dobře připraven k chodu, než by mohl uváznout a zastavit se, a následující opat Adolf Koppmann také neváhal, při dobročinném vlivu zemského šéfa a nejvyššího purkrabího pana Karla Chotka dokončit rozestavěné kupecké krámky, rozestavěný lázeňský dům (Nové lázně) a promenádní cestu k Ferdinandovu prameni, postavit silnici do Karlových Var (1829) a další kultivace Lesního pramene (neboli Asolského) stejně jako jiná zlepšování jsou dosud v běhu. A protože opat Adolf zná rovněž hodnotu,kterou má tento dar Prozřetelnosti pro lidstvo, stát a zvláště pro okolí a klášter, a když - řečeno slovy básníka - opat Karel zde Najádám trůn zřídil, tak opat Adolf zamýšlí postavení božího domu přiměřeného okolnostem tohoto místa jim ještě nasadit korunu." Též Koppmann se připravoval zde postavit katolický kostel, ale myšlenku neuskutečnil.

Na okraji "Materiálů" psal Reitenberger další poznámku: "Krucifix, který byl postaven na památku odvrácení cholery na Karlově vyhlídce, měl smysl ten,že měl dávat lázeňským hostům věčné světlo,udržované z lázeňské renty; měl být to, co nebyli schopni svést ani minerální prameny, ani lázeňské koupele ani sami doktoři a přece u každého lázeňského hosta předpokládali; totiž, když se nemocným přitíží, že dnem a nocí přihlíží k božskolidské trpělivosti a utěšují se v naději na nebe zaslíbené jim Spasitelem. Nechal jsem jej zhotovit malířem Fuchsem." K tomuto kříži vrací se Reitenberger později v jednom ze svých dopisů R. Köpplovi (viz. dále!)

"Na poslední stránce "Materiálů" je připsáno Reitenbergerem ještě toto: "Návrh ke zřízení redigujícího Průvodce Mar. Lázní. V úvodu by mohlo být řečeno asi toto podstatné: Z klášterních análů vyplývá, že obsah a léčivá síla mariánskolázeňských pramenů byly známy již před třemi stoletími celému okolí

i zemské vládě; ale odborné péči o ně stálo zprvu v cestě kdysi provedené propachtování gruntů, na kterých pramenily; později byla překážkou slavkovskému hornickému úřadu propůjčená práva vysazování a mýcení lesů - klášteru zůstalo jen ins piscandi, graminandi, venandi (právo rybaření, sklizně sena a honba) - že, jakmile se toto za opata Hermanna Trautmannsdorfa vrátilo zpět klášteru, bylo možno konat opatem pokusy o zlepšení a využití pramenů k pití a ke koupání; že konečně za opata Chrysostoma Pfrognera začalo se zakládat toto lázeňské místo a za ním následujícího opata Karla Reitenbergera že Mar. Lázně dostaly nynější formu a rozlohu, Křížový pramen,Mariin,Karolinin, Ambrožův pramen, Ferdinandův dostaly klášterní a soukromé příslušenství, a jeho následovník N.N. připojil etc. etc. Potom by mohl následovat popis jednotlivých bodů; předložené materiály; mohlo by být použito poznámek nacházejících se v klášterním archivu Mar. Lázní a vrchních úřadů i poznámek dosud žijících svědků, mezi něž se i já počítám."

Schmidinger skutečně doplnil podle těchto poznámek historickou část své práce a celou publikaci. Takto upravené poslal pak znovu opatovi do kláštera ve Wilton. Odpověď Reitenbergera s Wiltonu je rovněž uložena v klášterním archivu. Zní:

"Velevážený pane komisaři,

protože sám nevlastním v tomto okamžiku žádné dopisní poznámky o Mar. Lázních a přece jen Vám chci rád pomoci, ptal jsem se sám sebe ve spěchu: kdo byl asi vlastně zakladatelem Mar.Lázní, kdo nebo co je příčinou tak náhlé publicity o Mar.Lázních a kdopak asi připravil výbavu pro to nové dítě,které nese jméno matky našeho Spasitele? A protože Vám z důvodů nějaké nechuti vypadla odpověď tohoto typu; že to byl asi Opat Chrysostomus Pfrogner se svým prvním osídlením místa, kdo je zakladatelem; že ani dobrý obchod, který založil Křížový pramen ve Vídni, v srdci Rakouska, a že oči lékařského světa a světa jemu poddaných obrátil k tomuto smrkovému údolí;že to byli učení a umění rozumějící lidé; že bych měl co děkovat známé laskavostí Nejvyššího purkrabího Kolovrata, potom schválení okresního šéfa Breinla, radám pánů doktorů Nehra, Heidlera a Scheua; že to bylo spravování vyššího úředníka Rubritia i starostlivé péče lázeňského Habela a - věřil byste tomu? - že i vařečka Klingerova to byla, která pomohla mladým lázním na nohy?

Při této přehlídce také ještě neopomeňme zařadit pana vrchního komisaře Richtera k heroldům zde stojícího přírodního zázraku a nyní dokonce i jeho zástupce (tj.Schmidingera,kterému je dopis psán) za průvodce pro stopy jeho lásky k lidem; já jsem u Mar.Lázní rád postradatelný a jsem rád u svých modlitebních a studijních knih a s dvojí uctivostí Vaší velectěnosti nejposlušnější služebník Karel Reitenberger, prelát. - Prosím pozdravovat pana městského hejtmana."

Zdá se, že Reitenberger na konci dopisu naráží na značné zamlčování zásluh jeho vlastního úsilí v Schmidingerově historii. V době vlády opata Koppmanna i jeho nástupce Mahra bylo pro bratry velmi obtížné psát přímo v prostorách kláštera o významu Reitenbergerovy osobnosti pro nové lázně. Stejný ironický tón zaznívá z Reitenbergerova dopisu svému bývalému sekretáři Robertu Köpplovi, když tento sepsal spisek "Vznik Mariánských Lázní" a poslal jej Reitenbergerovi do Wiltonu k posouzení. Reitenberger vrátil spísek 29.prosince 1843 s touto poznámkou: "Tak Vy tedy vydáváte Vaše dějiny o vzniku Mar.Lázní, avšak pod podmínkou,že stále píšete místo "Karel Reitenberger" - "klášter Teplá" a o mém strastiplném osobním životě, který mě připravil rozvášněný Koppmann se svým přívěsem od roku 1813 až do mého vypovězení do Tyrol, o tom neříkáte veřejnosti nic!"

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ Z DOPISŮ REITENBERGERA

O vztahu Reitenbergera k Mariánským Lázním dovídáme se mnoho z jeho dopisů. Už 24.1.1819 psal tehdy krukanickému inspektorovi Kašparu Miesnerovi: "Gubernium mi dává vysvětlení o další věci týkající se Mariánských Lázní a některých zchátrání (v nich), a libuje si v provedeném povýšení (na veř.lázně). Jsem zvědav, zda mě bude za to císař chválit, neboť bylo uděláno navržené. Naši Vídeňští jsou stále ještě plni Křížového pramene."

V různých dopisech žádá opat Reitenberger od Krukanického inspektora Kašpara Miesnera peníze z krukanické renty, které nutně potřebuje pro lázně, protože klášterní renta nepostačuje. 15.1.1821 píše mu: "Co se mne týká, nesmím pomýšlet asi po celý život na žádnou prelátskou pokladnu a jsem nyní ve své dobrovolné chudobě tak vycvičen, že v sobě neživím - mimo prostého stolu a oblečení - žádné jiné pozemské přání od tohoto nebeského světa."

Celá řada dopisů později z vyhnanství je adresována Robertu Köpplovi, který byl opatským sekretářem Reitenbergerovi. Po odchodu opata Karla stal se duchovním správcem a byl dlouhý čas farářem ve Stodu (napsal také jeho dějiny). Ve vysokém věku vrátil se do konventu do kláštera, kde zemřel jako konvenuál. Mnohé z jeho prací leží nevytištěny v klášterním archivu. 24.9.1840 psal Reitenberger Köpplovi: "Protože chcete oprášit mé staré mariánskolázeňské farní projekty, sděluji je Vám jen z tohoto zřetele. Tamější domovní a krámkové poplatky měly být používány na vydržování cest, mostů, květinové výzdoby, osvětlení a k vydržování místního představenstva. Mariánskolázeňské důchody měly být použity k stavbě mariánskolázeňského kostela a fary: farář a kaplan měli být dotováni po způsobu fary v Uhercích z obohaceného kláštera; štola císařovny Terezie měl být uplatněna do praxe; obec měla dotovat svého školního učitele, tak, že by žádné peníze nepotřebovala a měla nechat vybudovat školní budovu podle platných předpisů."

Dr.Adalbertu Danzerovi,který nechal vytisknout v r.1842 "Dějiny Mariánských Lázní", brožurku, kterou máme před sebou, napsal Reitenberger 1.1.1844: "O co záslužnější pro Vás je to, že Vy jste jako obhájce pravdymilovnosti a jako přítel Nehrův vnikl za Mahra do mariánskolázeňského archivu a bez mého vědomí světu řekl, že já jsem byl jen prostým nástrojem Boha, s nímž on tam učinil zdánlivě nemožné možným a zachránil tak jeho v těžké situaci se nacházející instituci - klášter v Teplé. Můj nejsrdečnější dík za to. Páter Robert (Köppl) Vám sám rád sdělí další informace, které požadujete, o Mariánských Lázních, kam jsem mu radil jíti."

10.11.1846 psal Reitenberger Robertu Köpplovi: "Ostatně kdyby měl p. dr. Danzer přeslechnout zaslané připomínky od Vás, tak by nikoliv dr. Nehr ale on se svým kolegiem měl užitek z pomníku; neboť všichni současníci a s nimi i všichni příští spisovatelé by říkali: "totiž to byl onen muž,který opatu Reitenbergerovi sám vydal veřejné vysvědčení jeho služby z přínosu pro lázně a za tuto službu při osídlování (lázní) zemřel v jeho neusmířené nenávisti." Zde Reitenberger naráží na nenávist Adolfa Koppmanna, kterému Reitenberger prostřednictvím Roberta Köppla nabízel usmíření a nedostal až do jeho smrti žádnou odpověď (viz dopis opata Karla bratrovi!). Dále píše Karel v dopise Köpplovi:

"Mohou pomníky, které zřídili egoisté sloužit k poctě těm, kteří si je sami postavili? Jeden z nich, dřevěný kříž postavený na hrob Nehrův mohl svědčit sotva o jejich křesťanské vděčnosti. Koppmann a Mahr zakryli pečlivě Karlovu Vyhlídku (Karlsplatz), která se tak nazývala z vděčnosti a nikoliv z nějakého mého nápadu, cholerovým křížem; ale kdo ze současníků ví,že já jsem

chtěl tímto křížem, který jsem nechal namalovat, povzbuzovat mariánskolázeňské nemocné dnem a nocí, aby děkovali Bohu ne za odvrácení cholera morbus, ale za léčivé prostředky Křížového pramene.

Co by se stalo z doktora Heidlera, kdybych se řídil dobrozdáním doktora Nehra a zamítl presidiální návrh na "obsazení lázní dr. Heidlerem"? Památky připomínají jen skutečnosti, když jsou však jenom záminkou, zatemňují pravou pověst jejich zřízení, jak to vidíte sám na příkladu cholerového kříže."

Karlova vyhlídka bylo místo nad Novými Lázněmi, nad dnešní budovou tržnice u domu Karin, odkud hosté často nahlíželi na ruch budovaných lázní a kde také Goethe rád sedával a pohlížel dolů do lázní i nahoru do oblak a spřádal plány na založení nové vědy o tom, jak se tvoří oblaka. Snad už tehdy poznal "kout počasí", tzv. Wetterwinckel, v místech nad lesním pramenem, který je odtud pěkně vidět a podle kterého bylo možné stanovit dopředu,zda bude slunečno či deštivo. Chodívaly sem lázeňské společnosti a rád i opat Karel. Po abdikaci opata Koppmann a Mahr využili situace, ne nijak zvláštní, totiž že se cholera,která řádila v Evropě vyhnula lázním (ale nejen lázním,celému Tepelsku a okolí) a zakryli místo tzv. cholerovým křížem. Z banální situace udělali zázrak Kristův. Účelu bylo dosaženo. Od té doby neobjevuje se v žádném původci "Karlsplatz", ale jen "Cholerakreuz", a omílají toto založení původci nejrůznějších řečí od třicátých let 19. stol. až do 1945. Karlův kříž, který tam stál před Mahrovým cholerovým, od malíře Fuchse, měl účel,popsaný v Reitenbergerových dopisech -dík ne za odvrácení cholery, ale za léčivé prameny.

Po revoluci 1848 psal opat Köpplovi: "císař bude muset ustoupit nenávistným křikům stejně tak jako jsem musel já se ptát místo klášterních představených a seniorů při důležitých záležitostech klášterní kapituly. Mariánské Lázně,které přinášejí nyní klášteru tak velkou a nutno pomoc, by ani vůbec nevznikly, kdyby jejich založení záviselo na kontrole sboru kanovníků."

Na dotaz nového preláta Mariana Heiala,kam postavit divadlo v Mariánských Lázních, odpověděl Reitenberger 26.10.1849: "... ne na místě parků u kostela, ale na novém náměstí,které se vytváří za Heidlerovými a Klingerovými budovami, tam, kde stojí nynější dřevěné divadlo. "Divadlo bylo později skutečně postaveno nedaleko nového náměstí, což je dnešní Mírové náměstí, kde míval Skalník zahradu a kde stálo dřevěné divadlo.

O kostelu psal Reitenberger 1.11.1849 Köpplovi: "Krásnému mariánskolázeňskému domu Kaštan chybí bez viny opata (Heinl) potřebný slavnostní hlahol zvonů, pohodlné zpovědní stolice, vhodné oltáře pro kněze,kteří se tu nacházejí na kůře,a kteří všichni mezi 5.a 6.ranní musejí sloužit mši,když mají obětovat posvěcení svých duší a ne uzdravení svého těla. Kdybyste získal na západní straně lázní jeden nádherný a uzavřený bod, měl byste se zamyslet nad tím, spatřit i zde ne tak veliký sice, ale přece druhý kostel se zvonicemi, velkými oltáři a zpovědnicemi v současném stavebním stylu. Na jedné straně tohoto kostela by měla být postavena fara, izolovaná od lázeňské vřavy, na druhé straně škola. Okolnosti mluví jednou pro to, jednou pro ono, když se za krátko Mariánské Lázně zalidnily městskými řemesly a za chvíli nebude přehnané mít dva kostely, zvláště když je rozšiřována kongregace..." To byl plán Reitenbergera postavit kostel nad dnešní radnicí, již v roce 1818!

A tak pokračují Reitenbergerovy dopisy z Wiltonu, vracejí se k lázním i ke chvílím abdikace,při dvojí nadějí,když zemřel opat Koppmann,když zemřel Melchior Mahr,že bude snad znovu zvolen,znovu zavolán, a při dvojím zklamání,když se tak nestalo. Třicet tři let toužil potom spatřit ještě jednou Mariánské Lázně a tato naděje jakoby posunovala hranici jeho života,jakoby oddalovala smrt.

(Pokračování příště.)

KOUTEK ARCHEOLOGIE

Připravuje Zdeněk Buchtele

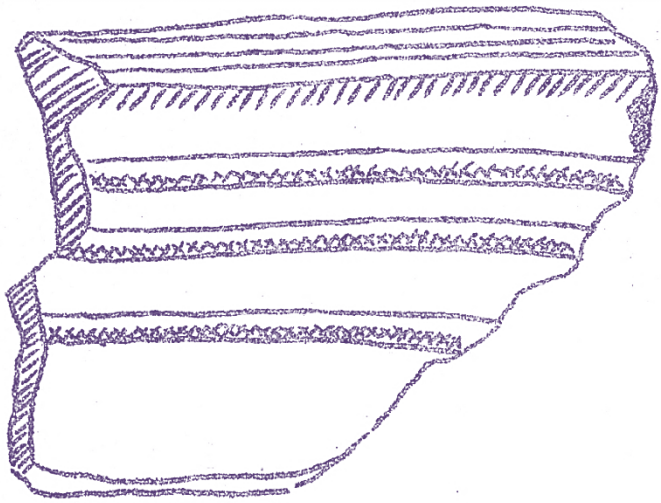

KYNŽVARTSKÝ HRAD PŘITAHUJE ARCHEOLOGY.

V nedávné době mě zaujal náhodný nález střepu (obr.čís.1) který se shodou okolností dostal až do mých rukou. Na první pohled bylo možno odhadnout, že pochází zhruba z 12.stol. Byl nalezen asi 100 m. nad kynžvartským hradem v hloubce asi 10 cm.

Obr.čís.1. Ukázka nalezeného střepu

Po důkladném prozkoumání místa nálezu jsem nalezl stovky dalších střepů z různých hliněných nádob. Podrobnější prozkoumání potvrdilo stáří na 13. až 14 století. Dále bylo nalezeno několik hřebů do podkov (obr. čís.2) a kovový předmět, u kterého prozatím nelze zjistit, k čemu sloužil. Snad jde o část kliky ode dveří (obr.čís.4).

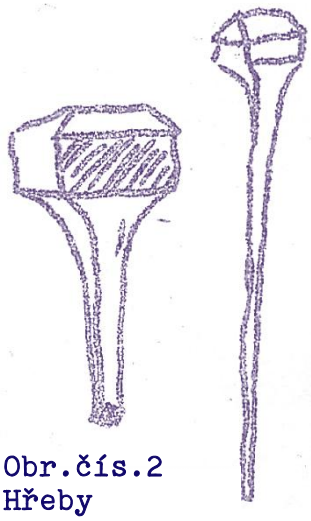

Obr.čís.2
Hřeby
nalezené na hradě

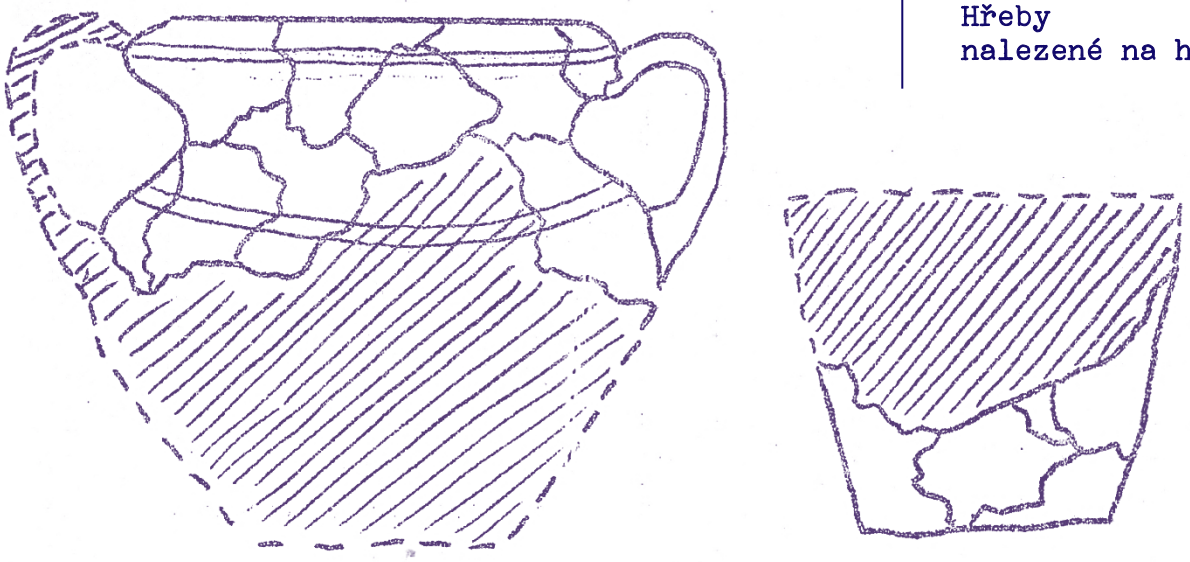

Obr.čís.3 Nádoby nalezené na hradě. Šrafovaná část značí chybějící střepy.

Obr. čís. 4. Část kovového předmětu, snad kliky ode dveří

Nalezené místo má rozlohu asi 4 m2 a podle toho, že se střepy nalézaly mezi značným množstvím kamenů, hřebenáčů z pálené hlíny (cihlářské hlíny) a břidli, lze usuzovat, že právě toto místo sloužilo jako skládka sutě, která se vyvážela při obnovování hradu. Nasvědčuje to, že hradní střechy byly kryty břidlicí a lemovány pálenými hřebenáči.

Z velikého množství střepů se mi podařilo slepit části dvou nádob, jejichž nákres je na obr.čís.3. na předchozí straně.

Při pokusném výkopu přímo na hradě jsme se dostali do hloubky téměř 1 m, kde jsme narazili na kamennou dlažbu, zřejmě vrchní krytinu (obal) klenby. Po jejím odkrytí následovala další podobná vrstva. Při odklízení vykopané zeminy jsme opět nalezli na dvě stě střepů, které svým stářím odpovídaly opět 13. a 14 století, dva hřebíky, množství břidlice a hřebenáčů, dále větší kusy ohořelého dřeva, což by nasvědčovalo požáru hradu.

O dokončení hlavní sondy vás budeme informovat.

-zb-

JAK SE REKLAMNĚ VYUŽÍVALO KRÁLOVSKÝCH NÁVŠTĚV V LÁZNÍCH

Při čestných návštěvách monarchů v lázeňských místech usilovali vždy místní obchodníci, švadleny, krejčí, holiči, šermířští mistři i hoteliéři, aby mohli později z reklamních a propagačních důvodů používat "hrdého" titulu "dvorní dodavatel", "dvorní ubytovatel" atp.

Tak známý kulturní pracovník a publicista Dr. Bronielav Wellek v roce 1957 opsal a přeložil dekret vystavený anglickým královským úřadem majiteli mariánsko-lázeňského hotelu Weimar (dnes léčebný dům Kavkaz). V překladu zní:

"Osoby zde jmenované smějí užívati královského erbu a titulu "Dvorní dodavatel zvěčnělého krále Eduarda VII." Dne 3. března 1911. Nejvyšší maršálský úřad (v originále "Board of green Cloth"). Tímto potvrzují, že pan J. Hammerschmidt je uznáván jako majitel "hotelu Jeho Veličenstva" v Mariánských Lázních. Královský vrchní hofmistr může toto povolení kdykoliv odvolat. Dovolení toto je přísně osobní a zanikne úmrtím, odstoupením nebo bankrotem zde jmenované osoby. Dáno dne 29. července 1904 ve čtvrtém roce panování Jeho Veličenstva. Podepsán Fenbroke Montgomery, Lord-hofmistr. L.S. Nejvyšší maršálský úřad."

V. Křížek

HISTORIE CHODOVÉ PLANÉ

Soused Mariánských Lázní na jižní hranici katastru - Chodová Planá - má bohatou historii. Dnes do chodovoplánského katastru spadají osady Dolní Kramolín, Holubín, Pístov i Vyškovice, z nichž Holubín leží na hranici katastru našich lázní a mariánskolázeňské letiště zčásti je na území chodovoplánském, a tady i na jiném okrese - tachovském.

Chodová Planá leží geologicky v Plánské kotlině a historicky se řadí k Plánsku. A že bylo Plánsko osídleno již před několika tísici lety, to dokazuje nález kamenného nářadí v lomu u Křížence, datovaného asi 3000 let př.n.l.! To bylo v době předslovanské.

Slované se zde usadili asi v 6. stol. po n.l. a kmen Chodů dle místních historiků sem přišel v 9. století. Původně byla všechna sídla majetkem pána Čech, panovníka, ale později byla přidělována - po rozpadu rodového řízení - šlechticům a klášterům. Téměř všechny vsi na úpatí pohoří Českého lesa byly osídleny Chody. Na území dnešních Mariánských Lázní byli rovněž Chodové a zde čára domnělého osídlení Chodů pozvolna končí. Jisté je, že byli Chodové ještě v Trstenicích a nedaleké Horní Vsi. Velmi pravděpodobné, že Chodové sídlili i v Drmoule a snad ještě v Hleďsebi, kde hranice asi končí, neboť Kynžvartsko a Žandovsko bylo už v dobách Hroznaty (12.-13.stol.) otevřeno německé kolonizaci nebo alespoň značně ohroženo. Písemných zpráv stále není. Někteří historici soudí, že ještě Žandovsko bylo osídleno Chody. Píše se též o tepelských Chodech.

Přirozeným úkolem Chodů byla ochrana hranice. Za tuto službu používali řadu výsad. Tak především podléhali přímo panovníkovi, nemuseli robotovat, směli volně užívat lesů, lovu zvěře, rybolovu i vybírat med divokých včel. Dávky, které odevzdávali, byli ve srovnání s druhým obyvatelstvem nepatrné.

Plánští Chodové měli úkol chránit hranici směrem na západ a směrem na sever proti Chebsku,které kdysi ke koruně České nepatřilo (do r. 1322). Střežit museli především p r ů s m y k mezi horou Dylení a Tepelskou vrchovinou. To byl úkol Chodů z Chodové Plané; odtud mimořádný význam Chodové Plané. Zprvu střežili průsmyk sami, později sem byli vysíláni za účelem lepší vojenské organizace různí vladykové.

Vše nasvědčuje tomu, že právě Chodová Planá byla původně střediskem plánských Chodů, neboť tato obec patří mezi nejstarší sídliště slovanská. Už svou polohou - plošinou - hodila se starým Slovanům pro jejich primitivní zemědělství, které bylo hlavní základnou jejich osídlení. Tak zde vzniklo už v 6. stol. slovanské sídliště zvaná Kdyně (Kdynie), tj. v čase kdy zde ještě Chodové nebyli. Ti přišli teprve v 9. století a ještě později se objevuje nový název obce - Chodová Planá, zřejmě rozlišující dvě obce Plané - tuto osídlenou Chody.

Značný význam Chodové Plané v minulosti tohoto kraje ukazuje i to, že zde stál zeměpanský hrádek, dosti mohutná tvrz.

Poslední její zbytky byly odstraněny v 18. stol. při stavbě silnice. Hrádek stál poblíž nynějšího kostela a když se upravovala v roce 1959 silnice, narazilo se na kamenné zdivo, což byly zřejmě základy starého Hrádku. Zachovala se i stará rytina, na které jsou vidět zříceniny tohoto hrádku.

Přicházející vladykové a rytíři,vyslaní sem jako - dnes bychom řekli - "vojenští experti", starali se však spíše o to, aby si přisvojili rozsáhlá práva až se nakonec chodovoplánsko dostalo do jejich moci. Vystřídalo se tu více rodů. Nejstarší písemná správa uvádí rytíře Ctibora a Oldřicha z Chodové Plané, pak je to rod Rebersreutů, Elsterberkové, Švamberkové, tepelský opat, páni z Kočova,ba i loupeživý rytíř Jindřich z Gutštejnu, zde řádil a ohrožoval pocestné ubírající se z Plzně do Chebu.

Roku 1514 dostává se Chodová Planá zpět do rukou českých králů a je podřízena chodskému hradu v Tachově. Císař Rudolf II. povýšil Chodovou Planou na městečko, při čemž obdržela městský znak: v červeném poli vpravo hledící lev drží prapor s rakouským znakem.

Brzy však byla obec opět prodána a to pánům ze Schirdingů. To bylo roku 1606. Pán Adam Jošt ze Schirdingů byl však komisařem v direktoriu proti císaři a po bitvě na Bílé hoře musel prchnout Čech. Ve své nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti, ztrátě cti a majetku, a proto se již do Čech nevrátil. Celé panství chodovoplánské bylo dáno do zástavy císařskému plukovníkovi tajnému radovi Theodoru Haimhausenovi z Bavor,který později panství velmi lacino koupil. Rod Haimhausenů zůstal bavorským a roku 1683 byl povýšen do stavu říšských hrabat. Mužské potomstvo vymřelo roku 1793 a panství přešlo na dceru Johanu a vnuka Kajetána z Berchemu.

V rodokmenu pánů von Haimhausen je uváděn poslední potomek Siegmonů,nar.1708, zemř.16.1.1793. Jeho dcera Johanna,nar.7.12. 1734,zemř. 8.1.1818,byla provdána za Kajetána Fugger-Zinneburga. Jejich dcera Josefa Fugger provdala se za Maxe Berchema, jejich dítě, Kajetán von Bergem-Haimhausen (zemř. 14.7.1863) byl tedy vnukem Johanny, poslední paní z Haimhausenů, a dědicem chodovoplánského panství. Kajetánův syn Hans Ernst (1823-1896) zemřel svobodný, pochován v kostelní hrobce v Chodové Plané a panství přešlo na jeho bratrance Maxe von Barchem (1841-1910). Max měl pět dětí: Waltera, Johannes, Maxe, Marii a Mechtildis. Rod se tu udržel až do roku 1945, kdy se vrátil znovu do Německa. A že to byli zarytí Němci, je vidět z toho, že nikdy nepřijali ani rakouské ani československé občanství, ale zůstali trvale říšskými německými příslušníky. Ve válkách 1866 a 1870 sloužili dokonce v německé armádě. Max Berchem-Haimhausen se stal po válce s Francouzi 1870 spolupracovníkem Bismarka při zakládání německé říše a potom byl jmenován německým velvyslancem v Petrohradě.

Že tito Němci tvrdě germanisovali své panství, ničili slovanské památky kraje a vymýtili jakékoliv češství - i ve srovnání s tepelským klášterem - je nad slunce jasné. Pod jejich vládou úpěl kraj nejen národnostně,ale především sociálně,třídně.

Každý z těchto německých pánů - bez jediné výjimky - oklešťoval výsady někdejších chodských rolníků až z nich nakonec nezůstalo nic a chodští rolníci přišli do stejného poddanství jako jejich okolní sousedé. Museli konat těžkou robotu a stačí nahlédnout do robotních rejstříků,aby každý viděl, jak rozsáhlé povinnosti měli. Faudální správa se tu upevnila do důsledků. Většina obyvatel propadla úplnému nevolnictví - krutý pán byl jediný, kdo rozhodoval o jednotlivci. Nikdo se nemohl dovolat jinam než k němu. Člověk klesl na úroveň dobytčete této vrchnosti. Každý sebemenší odpor byl potlačen.

České dějiny zasáhly mocně do vývoje obce. Za husitských válek nebyla Chodová Planá vážně postižena, neboť zdejší feudálové byli nakloněni utrakvismu. Za to za třicetileté války městečko mnoho vytrpělo. Bylo jedno, zda sem přišlo vojsko císařské nebo švédské. Obě vojska plundrovala, vraždila a proto lidé, jakmile se dozvěděli, že se nějaké vojsko blíží, prchali do lesů k Michalovým Horám a zde se skrývali, dokud vojsko neodtáhlo. Tak se stalo, že vojsko nesehnalo nutné potraviny a tím více se mstilo na každém, koho zde polapilo. Zvláště velké utrpení postihlo obyvatelstvo, když v roce 1635 přezimoval zde dragounský pluk. V r. 1641 vypálilo v Chodové Plané 16 domů.

Často při tom přicházeli lidé o život. Místní kovář byl zavražděn vojákem,ap. V r.1644 sem vtrhl nasavský pluk a ještě r. 1648 prošel tudy švédský generál Karl Gustav Wrangel. Za dodané potraviny a krmivo nedostalo obyvatelstvo od nikoho nic; zato sem vojsko zavleklo choleru a mor a stovky obyvatel pomřely. Po třicetileté válce zůstal celý kraj zpustošen. Pro nedostatek osiva a potahů zůstala pole neobdělána a ležela ladem. Mále zlepšení nastalo až v 80.letech 17.stol., ale hlavně pro panstvo, přesto při nebezpečí páni hledali útulek mimo svá panství,nejčastěji utíkali do Vídně,kam musely být posílány zásoby.

Lid úpěl pod robotou a povinné dávky byly stále zvyšovány. Za část obyvatel, která zemřela, muselo zbylé obyvatelstva dodávat o to více. K první selské bouři došlo již v roce 1627. Na polích u Chodové Plané konalo se veliké shromáždění z celého okolí a rolníci vyslali deputaci k císařskému komisaři v Tachově. Dopadlo to špatně - mluvčí byli zatčeni a uvězněni. V roce 1680 došlo k všeobecným selským bouřím, které skončily až na Ovčím vrchu u Bezdružic. V krvavé srážce s vojskem byli rolníci poraženi,řada z nich zemřela a generál Harant začal pak s krutým potlačením oporu. Soldateska řádila ve vesnicích a musela samotná vrchnost zakročit proti jeho řádění,protože přicházela o své pracovní síly a tím o své příjmy. Zajímavé,že v r. 1703 vypukla selská vzpoura v sousedních Bavořích a z Chodové Plané bylo vysláno poselstvo k domažlickým Chodům s výzvou, aby se také přidali k povstání. Ale neuplynulo mnoho času a přišly nové války, ale o tom až příště.

(Dokončení příště.)

JAKÝ BUDE LISTOPAD?

Dnes uvádíme teplotní tabulky listopadu a prosince za posledních 200 let. V listopadu tabulka klesá o 4°C.

Listopad 1975 Den	Teplotní maxima	v roce:	Průměrné teploty	Teplotní minima	v roce:
1. So	+ 17,8	1942	+ 6,8	- 4,7	1956
2. Ne	+ 19,2	1928	+ 6,7	- 4,3	1956
3. Po	+ 17,3	1924	+ 6,2	- 4,3	1958
4. Út	+ 19,5	1970	+ 6,2	- 4,8	1881
5. St	+ 16,5	1971	+ 6,2	- 5,2	1804
6. Čt	+ 16,9	1948	+ 6,0	- 6,8	1835
7. Pá	+ 18,3	1834	+ 5,7	- 8,0	1908
8. So	+ 16,8	1959,1895	+ 5,6	- 10,2	1908
9. Ne	+ 16,5	1895	+ 5,5	- 8,0	1786
10. Po	+ 17,6	1895	+ 5,1	- 9,8	1858
11. Út	+ 16,6	1778	+ 4,7	- 9,6	1908
12. St	+ 15,9	1875	+ 4,6	- 11,6	1876
13. Čt	+ 17,0	1969	+ 4,4	- 12,2	1786
14. Pá	+ 14,6	1866	+ 4,4	- 6,4	1854
15. So	+ 15,6	1926	+ 4,2	- 5,8	1835,1908
16. Ne	+ 15,3	1784	+ 4,0	- 6,8	1858
17. Po	+ 14,3	1926	+ 3,9	- 7,6	1908
18. Út	+ 16,0	1840	+ 3,7	- 9,5	1902
19. St	+ 15,5	1840	+ 3,5	- 9,9	1902
20. Čt	+ 17,0	1926	+ 3,4	- 7,7	1859
21. Pá	+ 15,0	1963	+ 3,2	- 10,7	1858
22. So	+ 18,0	1926	+ 3,0	- 16,7	1858
23. Ne	+ 15,5	1930	+ 2,8	- 16,9	1858
24. Po	+ 16,1	1947	+ 3,0	- 16,3	1858
25. Út	+ 12,4	1881,1928	+ 2,7	- 14,6	1858
26. St	+ 13,2	1947	+ 2,5	- 15,5	1849
27. Čt	+ 14,9	1960	+ 2,3	- 15,1	1856
28. Pá	+ 15,2	1872	+ 2,5	- 14,2	1856
29. So	+ 16,0	1872	+ 2,6	- 11,6	1915
30. Ne	+ 14,0	1836	+ 2,7	- 10,5	1827

Nejstudenější listopad měl rok 1858 - teplé listopady jsou v posledních desetiletích.

V místním průvodci roku 1927 uvádějí se průměrné teploty po 25 letech pozorování v sezonních měsících. V květnu zde bývá průměrná teplota 10,3°C, v červnu 14,8°C, v červenci 17,4°C, v srpnu 15,7°C a v září 11,3°C. Počet deštivých dnů v těchto měsících se pohybuje kolem deseti každý měsíc.

PROSINEC 1974 BYL REKORDNĚ TEPLÝ

Prosinec 1975	Den	Teplotní maxima	v roce:	Průměrné teploty	Teplotní minima	v roce:
1.	Po	+ 15,9	1885	+ 2,7	- 10,0	1788,1921
2.	Út	+ 14,3	1823	+ 2,2	- 11,1	1829
3.	St	+ 13,7	1961	+ 2,1	- 14,4	1855
4.	Čt	+ 14,3	1779	+ 1,7	- 16,0	1855
5.	Pá	+ 13,8	1961	+ 1,7	- 14,8	1902
6.	So	+ 17,4	1961	+ 2,0	- 16,2	1875
7.	Ne	+ 12,8	1965	+ 1,9	- 21,0	1876
8.	Po	+ 16,0	1968	+ 2,0	- 21,5	1875
9.	Út	+ 13,4	1914	+ 1,5	- 19,9	1879
10.	St	+ 13,0	1831	+ 1,2	- 20,4	1879
11.	Čt	+ 13,6	1787	+ 1,0	- 16,8	1902
12.	Pá	+ 16,2	1915	+ 1,2	- 16,5	1871
13.	So	+ 11,4	1793	+ 1,0	- 18,3	1808
14.	Ne	+ 11,0	1956	+ 0,9	- 20,1	1840
15.	Po	+ 11,8	1806	+ 0,5	- 21,5	1840
16.	Út	+ 13,0	1941	+ 0,5	- 19,0	1840
17.	St	+ 12,5	1870	+ 0,6	- 23,8	1788
18.	Čt	+ 10,7	1848	+ 0,4	- 20,4	1788
19.	Pá	+ 12,0	1965	+ 0,1	- 22,8	1788
20.	So	+ 12,3	1965	0,0	- 17,2	1855
21.	Ne	+ 11,9	1965	- 0,1	- 20,8	1927
22.	Po	+ 12,6	1971	- 0,3	- 19,4	1855
23.	Út	+ 13,1	1779	- 0,2	- 21,2	1899
24.	St	+ 12,4	1795	- 0,2	- 21,3	1793
25.	Čt	+ 12,6	1806	- 0,3	- 23,4	1870
26.	Pá	+ 10,8	1821	- 0,4	- 24,8	1853
27.	So	+ 11,1	1852	- 0,6	- 23,6	1798
28.	Ne	+ 10,7	1839	- 0,9	- 23,8	1799
29.	Po	+ 13,6	1839	- 0,5	- 26,2	1799
30.	Út	+ 14,2	1974	- 0,6	- 24,0	1799
31.	St	+ 15,2	1925	- 0,6	- 21,4	1783

V roce 1974 dosáhl konec prosince rekordních maximálních teplot 27.12. bylo 12,0°C - tím překonán rok 1852 a další den 28.12. bylo 10,6°C - pouze o 0,1 méně než maximum; 29.12. bylo +13,4°C pouze o 0,2 méně než maximum; 30.12.1974 byl rekordní bez obdoby za posledních 200 let! Dosavadní nejvyšší teplota byla 11,9°C z roku 1925 a byla překonána o plné 2,3°C!!!! Teprve silvestr s maximem 9,8°C byl mimo rekordy. 30. 12. 1974 byla průměrná teplota o +11,7°C nad normálem!

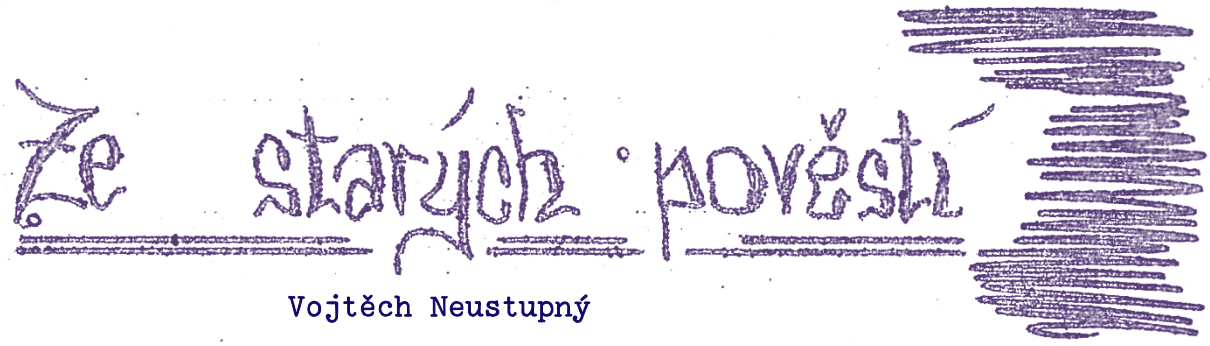

Vojtěch Neustupný

Od pradávna se udržovali ve všech krajích naší vlasti lidové pověsti, které se přenášely z pokolení na pokolení. Zejména na venkově se vyprávěly při dlouhých zimních večerech, při přástkách, při draní peří ap. Třebaže jsou někdy naivní, zejména pro dnešní mladou generaci, je třeba se o nich zmiňovat, aby neupadly v zapomenutí.

Také v tomto kraji se vyprávělo mnoho pověstí. Zvláště hora Dyleň přitahovala svou výškou a dalekou viditelností. Dyleň byla od pravěku věrným strážcem Chebska a posvátnou horou již asi pravěkého lidu, který zde sídlil ještě před příchodem Slovanů. V kraji se vypravovaly pověsti o trpaslících, kteří bydleli ve skalách a slujích Dyleně. Na Dyleni prý kdysi stávalo veliké město, které se pro ničemný život obyvatelů propadlo. Podle jiné pověsti zaklel to město starý cikán, který tam byl jednou dopaden ke krádeži a odsouzen k trestu smrti. Když se město propadlo a shora se zavřelo, obrátil se starý cikán tváří k Chebu a pronesl toto proroctví: "Tehdy se znovu zastkví město na Dyleni až město na Ohří přijde ke zpuštění."

Vždy na květnou neděli při čtení pašijí se prý otvírá tajná brána do hory a zabloudí-li sem v tu dobu smrtelník, uvidí ono zapadlé město, v jehož ulicích panuje čilý ruch. A jestliže se ten člověk narodil v neděli, může si dle chuti nabrat pokladů. Nitro Dyleně prý skrývá obrovské bohatství, které trpaslíci opatrují.

Také se povídá o křišťálovém paláci, v němž sídlí zakletá princezna, hlídající své svatební skvosty. Jednou za rok vychází z hory a spatří-li nějakého mladíka, volá ho k sobě. Hodného a nezkaženého obdaruje, nehodného zavede do vrchu, odkud není návratu.

Podle jiné pověsti jezdili ve středověku na Dyleň Benátčané, kteří zde hledali drahé kamení. Dnes se zde najde leda hnědý nečistý granát v slídové břídle a ještě zřídka.

Také komorní Hůrka u Františkových Lázní, která je nejmladší sopkou a na jejímž západním úpatí pozorujeme tmavou čedičovou lávu, byla zdrojem mnoha pověstí. Také zde pobývali odjakživa trpaslíci. Byly to bytosti dobré a lidem se za prokázané služby bohatě odměňovaly. Za kousek chleba prý dávaly lidem kusy ryzího zlata, stříbra nebo drahého kamení. Ke zlým lidem byli ovšem trpaslíci zlí. Za noci se obveselovali tancem a zpěvy. Vyplašit se dali jen zvoněním a hlukem blízkých hamrů. Jeden polesný ze Žeberka je chtěl také vyplašit. Zavěsil zvonec na vysoký sloup a když trpaslíci v půlnoci přišli, aby se tu veselili jako jindy, rozhoupal lesník zvon. Ale běda! Jak se ozvaly první zvuky zvonu, polesný zmizel a nikdo

ho už nespatřil. Dlouho prý tam ještě visel "trpasličí"zvon a duch zlého polesného jej prý za pustých nocí obcházel.

O vzniku Komorní Hůrky se vypravuje toto:

V dálných severních končinách bydlel starý král trpaslíků se svými syny a četným národem. Trpaslíci prý tam opatrují v podzemí oheň tisíckrát žhavější než je obyčejný. Udržují ho jistými druhy kamení, které i v podzemí ve vzduchu hoří. Starý král rozeslal své syny po světě, aby také na jiných místech založili podobný oheň jako u nich. Čtyři z nich zavítali i do našich končin. Nejstarší a nejmoudřejší se usadil se svým lidem v údolí, kde nyní leží lázně Karlovy Vary. Poslušen nařízení otcova, zazdil kotel, v němž chtěl ohřívat vodu, mezi dva vrchy a hodně pevně, aby neupadl nebo aby oheň nevyrazil vedle. Voda se brzy vařila a vaří se podnes. A co z ní ze země na povrch vytryskne to jsou horké prameny karlovarské.

Druhý syn se usadil v okolí Mariánských Lázní. Postavil svůj kotel, také ho dobře zazdil, avšak k ohni, aby lépe hořel, přidal síru. Kotel se mu před ohřátím vody propálil a proto má voda zápach sirnatý a je studená.

Ještě hůře se vedlo třetímu královu synovi, který se usadil blíže Komorní Hůrky. Ten opřel svůj kotel na jedné straně jen o vršek a z druhé strany nastrkal balvany. Sotva svůj kotel zapálil, převrhl se mu kotel s velikým hlomozem a neohřátá voda se rozběhla na všechny strany a podnes zde prýští z mnoha pramenů na Chebsku. Podzemní oheň pod převrženým kotlem vybuchl, zničil palác trpaslíků a po dlouhý čas hořel ze země, až bylo všechno vypáleno navrch i uvnitř země.

Poslední z trpaslíků se usadil pod Dylení, taktéž v někdejší sopce. Ale tam už oheň nechtěl ani chytit a pod kotlem to jen doutnalo a také voda se až na malý pramínek ztratila. A tak podnes je okolí Dyleně suché a na kamenech je prý znát,že byly delší čas v ohni.

STEZKA PRINCE COBURGSKÉHO - tak se nazývala kdysi lesní vycházková cesta, která vedla vpravo kolem přehrady a vlevo při břehu potoka směrem k Farské kyselce. Název stezky se vztahuje nepochybně k velmi častému hostu Mariánských Lázní - bulharskému králi Ferdinandovi I. Coburskému (1861-1948). Strávil tu několik desítek sezón a v dějinách se uvádí jako iniciátor vstupu Bulharska do I. svět. války na straně Německa.

HAMELIKA - pracovní materiály vydávané pro potřeby vlastivědného kroužku a jeho zřizovatele Klubu zdravotníků v Mariánských Lázních. Vedoucí Klubu zdravotníků Zdeněk Chábera. Připravil Ing.Richard Švandrlík a Zdeněk Buchtele. Do čísla přispěli: Vojtěch Neustupný,MUDr.Vladimír Křížek,CSc., Zdeněk Buchtele a Ing.Richard Švendrlík. Třinácté číslo III.ročníku vyšlo dne 22. října 1975. Vychází jako občasník.